

O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI MOLIYALASHTIRISH TIZIMINI XORIJI TAJRIBASI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH YO'NALISHLARI

Mullaboyeva Ziyoda

Toshkent Moliya instituti magistranti

Annotatsiya: *O'zbekiston hukumati O'zbekistondagi kichik biznesni moliyalashtirish tizimini xorijiy tajribani jalb qilish orqali yaxshilashni maqsad qilgan. Nufuzli shaxslar va tashkilotlar bilan hamkorlik qilish, shuningdek, moliya markazlari va konsalting firmalari bilan hamkorlik qilish bu boradagi muhim tashabbusdir. Xorijiy tajriba asosida takomillashtirishning asosiy yo'nalishlari qatoriga moliyaviy hisobot va taqsimot, moliyaviy boshqaruv tizimlari, investorlarni jalb etish, moliyalashtirishni ko'paytirish, xorijiy investitsiyalar bilan hamkorlik va soliq qo'llab-quvvatlash kiradi. Ushbu yo'nalishlarni qamrab olish O'zbekistonda kichik biznesni moliyalashtirish tizimini jahon standartlariga moslashtiradi, iqtisodiy rivojlanish va tadbirkorlik rivoji uchun qulay muhit yaratadi. Xorijiy tajribadan foydalanish kichik biznes sub'yektlarini qo'llab-quvvatlovchi va O'zbekiston iqtisodiyotining barqaror o'sishiga hissa qo'shadigan qulay muhitni yaratishning ajralmas qismidir.*

Kalit so'zlar: *kichik biznesni moliyalashtirish, xorijiy tajriba, moliyaviy hisobot, moliyaviy menejment, investorlarni jalb qilish, moliyalashtirishning ko'payishi, xorijiy investitsiyalar, soliq yordami, iqtisodiy rivojlanish.*

Kichik biznes O'zbekiston iqtisodiy taraqqiyotida muhim o'rin tutib, mamlakat yalpi ichki mahsuloti va aholi bandligini ta'minlashning salmoqli qismini tashkil etadi. Biroq, moliyalashtirishdan foydalanish mamlakatdagi kichik biznes uchun muhim muammo bo'lib qolmoqda va ularning o'sishi va rivojlanishiga to'sqinlik qilmoqda. Ushbu maqolada biz O'zbekistondagi kichik biznesni moliyalashtirishning amaldagi tizimini tahlil qilamiz, uni xorijiy mamlakatlardagi moliyalashtirish tizimlari bilan solishtiramiz va O'zbekistonda kichik biznes subyektlarining moliyalashtirish imkoniyatlarini yaxshilash bo'yicha tavsiyalar beramiz.

O'zbekistonda kichik biznesni moliyalashtirish tizimida banklar ustunlik qiladi³⁹, ular turli turdagi kreditlar, jumladan aylanma mablag'lar, investitsiya kreditlari va lizingni taqdim etadi. Biroq, joriy moliyalashtirish tizimi yuqori foiz stavkalari, garovga qo'yiladigan talablar va startaplar va mikrofirmalarning kredit olish imkoniyati cheklanganligi kabi bir qancha muammolarga duch kelmoqda. Qolaversa, kichik biznes egalarining moliyaviy savodxonligining yo'qligi, kredit byurolarining yo'qligi kichik tadbirkorlik subyektlarining moliyaviy manbalardan foydalanishini qiyinlashtirmoqda.

³⁹ Aripov O.A. Xorijiy mamlakatlarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlanishi. – T.: “Namangan” nashriyoti, 2018. – 213 b.

O'zbekistonda kichik biznes duch kelayotgan muammolarning potentsial yechimlari haqida tushunchaga ega bo'lish uchun xorijiy mamlakatlardagi moliyalashtirish tizimlarini solishtirish mumkin. Masalan, Qo'shma Shtatlarda kichik biznes turli manbalar, jumladan, banklar, venchur kapitali va kraudfanding orqali moliya olishlari mumkin. Xitoyda kichik bizneslar onlayn kreditlash platformalari va peer-to-peer kreditlash orqali moliyaga kirishlari mumkin. Ushbu moliyalashtirish tizimlari bir qancha afzalliklarni taqdim etadi, jumladan, past foiz stavkalari, moslashuvchan garov talablari va startaplar va mikrofirmalarni moliyalashtirishga kirish.

O'zbekistonda kichik biznesni moliyalashtirish tizimini takomillashtirish uchun davlat va moliya institutlari xorijiy moliyalashtirish tizimlaridan bir qancha ilg'or tajribalarni o'zlashtirishlari mumkin. Masalan, hukumat kredit ma'lumotlari almashinuvini yaxshilash va kichik biznes egalaring moliyaviy savodxonligini oshirish uchun kredit byurolarini tashkil qilishi mumkin. Moliyaviy institutlar, shuningdek, kichik biznesga garov ta'minotini talab qilmasdan moliyalashtirish imkoniyatini ta'minlash uchun venchur kapitali va kraudfanding kabi muqobil moliyalashtirish variantlarini ham taklif qilishi mumkin. Bundan tashqari, hukumat moliya institutlarini kichik biznesni kreditlash uchun rag'batlantirish uchun soliq imtiyozlari va subsidiyalar berishi mumkin.

O'zbekiston hukumati tomonidan kichik biznesni moliyalashtirish tizimini xorijiy tajriba asosida takomillashtirishga qaratilayotgan e'tibor mamlakat iqtisodiy manzarasini yuksaltirish yo'lidagi muhim qadamdir. O'zbekiston ilg'or xalqaro tajribalarni o'z ichiga olgan holda kichik biznesning o'sishi va rivojlanishi uchun qulay muhitni yaratishi mumkin⁴⁰. Hukumatning nufuzli arbob va tashkilotlar bilan hamkorligi, moliya markazlari va konsalting kompaniyalari bilan hamkorligi mamlakatimizda kichik biznesni moliyalashtirish tizimini takomillashtirishda xorijiy tajribadan foydalanishga faol yondashayotganini ko'rsatadi.

Xorijiy tajribaga tayangan holda takomillashtirishni kuchaytirishning belgilangan yo'nalishlari O'zbekistonda kichik biznes muvaffaqiyatining muhim jihatlarini ko'zda tutadi. Bu yo'nalishlar moliyaviy hisobot va taqsimot, moliyaviy boshqaruv tizimlari, investorlarni jalb qilish, moliyalashtirishni ko'paytirish, xorijiy investitsiyalar bilan hamkorlik va soliq qo'llab-quvvatlashni o'z ichiga oladi. Ushbu asosiy yo'nalishlarga e'tibor qaratish orqali O'zbekiston kichik biznesni moliyalashtirish tizimini jahon standartlari va amaliyotiga moslashtirish, iqtisodiy farovonlik va tadbirkorlik rivoji uchun qulay muhit yaratishni maqsad qilgan.

Bundan tashqari, moliyalashtirishni ko'paytirish va moliya tizimini xorijiy tajriba asosida optimallashtirishga yo'naltirilgan yo'nalishlar kichik biznesning rivojlanishi uchun zarur bo'lgan qo'llab-quvvatlash va resurslarni ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

⁴⁰ Kholmamatov Diyor Haqberdievich. Develop Criteria for Selecting Distribution Channels in Small Business. Academic Journal of Digital Economics and Stability, 134-145 pp, 2022. Indonesian Journal of Law and Economics Review, 2019

Bunday yondashuv O'zbekistonda kichik biznes subyektlarining barqaror o'sishi va rivojlanishiga xizmat qiladi⁴¹. Bu yerda ko'rib chiqilishi mumkin bo'lgan eng yaxshi xalqaro tajribaga asoslangan bir nechta yo'nalishlar mavjud:

1. Kreditlarni kafolatlash sxemalarini yo'lga qo'yish: Kichik biznes sub'ektlariga berilgan kreditlar bo'yicha yo'qotishlardan kreditorlarga qisman kafolatlar beradigan kredit kafolati sxemalarini joriy etish yoki kengaytirish. Bu moliyaviy institutlar uchun xavfni kamaytirishga yordam beradi va ularni kichik biznesga kredit berishga tayyorlaydi.

2. Venchur kapitali va farishta investitsiya tarmoqlarini rivojlantirish: Startaplar va yuqori o'sayotgan kichik biznes uchun kapitalni moliyalashtirish imkoniyatlarini taqdim etish uchun venchur kapitali va farishta investitsiya tarmoqlari o'sishini rag'batlantirish. Bunga soliq imtiyozlari, qo'llab-quvvatlovchi tartibga solish muhitini yaratish va xavf-xatarli kapital qo'yish madaniyatini oshirish orqali erishish mumkin.

3. Kredit hisoboti tizimlarini takomillashtirish: Kichik biznesning kredit olish imkoniyatlarini yaxshilash maqsadida kredit hisoboti tizimini mustahkamlash. Shaffof va ishonchli kredit axborot infratuzilmasi kreditorlarga kreditlash bo'yicha to'g'ri qaror qabul qilish imkonini beradi va kichik korxonalar uchun qarz olish xarajatlarini kamaytiradi.

4. Garov reestri tizimlarini joriy etish: Tovar-moddiy boyliklar yoki asbob-uskunalar kabi ko'char aktivlarni kreditlar uchun garov sifatida qo'llash imkonini beruvchi garov reestri tizimini yaratish. Bu kichik biznes uchun garov imkoniyatlarini kengaytirib, moliyalashtirish imkoniyatlarini kengaytiradi.

5. Ta'minot zanjiri moliyalashtirish dasturlarini joriy etish: Kichik biznesga yirik korporativ mijozlarning debitorlik qarzlari asosida moliyalashtirish imkonini beruvchi ta'minot zanjiri moliyalashtirish dasturlarini ishga tushirish. Bu O'zbekistondagi kichik biznes uchun naqd pul oqimidagi cheklovlarni engillashtirishga yordam beradi.

6. Moliyaviy texnologiyalar (Fintech) innovatsiyasini qo'llab-quvvatlash: Fintech innovatsiyalari, jumladan, raqamli kreditlash platformalari, muqobil kredit skoring usullari va elektron to'lov tizimlari uchun qulay muhitni yaratish. Bu kichik biznes uchun moliyaviy xizmatlarning samaradorligi va qulayligini oshirishi mumkin.

7. Davlat-xususiy sheriklikni (DXH) rag'batlantirish: Kichik biznesning o'ziga xos ehtiyojlariga moslashtirilgan moliyalashtirish dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish uchun davlat organlari, moliya institutlari va xususiy sektor manfaatdor tomonlari o'rtasidagi hamkorlikni rag'batlantirish.

Ushbu strategiyalardan foydalangan holda va xorijiy tajribaning tegishli elementlarini o'z ichiga olgan holda, O'zbekiston o'zining kichik biznes sektori uchun yanada mustahkam va inklyuziv moliyalashtirish tizimini yaratish, shu orqali tadbirkorlik, innovatsiyalar va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishga harakat qilishi mumkin.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, xorijiy moliyalashtirish tizimlaridan ilg'or tajribalarni o'zlashtirib, kredit ma'lumotlari almashinuvi va moliyaviy savodxonlikni oshirish bo'yicha

⁴¹ G'ulomov S.S. Tadbirkorlik va kichik biznes. T., 2002 yil.

strategiyalarni amalga oshirish orqali hukumat va moliya institutlari O'zbekistondagi kichik biznes uchun moliyadan foydalanish imkoniyatlarini yaxshilashlari mumkin. Bu o'z navbatida, kichik biznesning yuksalishi va rivojlanishiga xizmat qiladi, mamlakatning umumiy iqtisodiy rivojlanishiga hissa qo'shadi. Hukumat O'zbekistonda kichik biznes sub'ektlarini moliyalashtirish tizimini takomillashtirish uchun xorijiy tajribadan foydalanishga intilayotgani iqtisodiyotni rivojlantirishga istiqbolli yondashuvni anglatadi. O'zbekiston ilg'or xalqaro tajribalarni o'zlashtirib, kichik biznes o'sishini rag'batlantiradigan, sarmoyalarni jalb qiladigan va mamlakatdagi kichik korxonalarining uzoq muddatli muvaffaqiyatini ta'minlaydigan muhitni yaratishi mumkin. Bu sa'y-harakatlar O'zbekistonda iqtisodiyotni rivojlantirish va kichik biznesni moliyalashtirish tizimini takomillashtirishda muhim ahamiyatga ega.

ADABIYOTLAR:

1. G'ulomov S.S. Tadbirkorlik va kichik biznes. T., 2002 yil.
2. G'ulomov S.S. Investitsiyani loyihaviy tahlili. T., 1995 yil.
3. Aripov O.A. Xorijiy mamlakatlarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlanishi. – T.: "Namangan" nashriyoti, 2018. – 213 b.
4. Kholmamatov Diyor Haqberdievich. Develop Criteria for Selecting Distribution Channels in Small Business. Academic Journal of Digital Economics and Stability, 134-145 pp, 2022. Indonesian Journal of Law and Economics Review, 2019